

In deze rubriek belicht Jeroen Dera recente gedichten die zich goed lenen voor klassengesprekken in het literatuuronderwijs.

Gedicht in de klas: Benzokarim

In mijn zak

ik haat dichters drinken
mij aankijken alsof ik minst bruikbaar ben
heb ik mijn kunstje gedaan
ik stuc een kamer zo

soms ik denk
als die kraai vliegt
ik zal in weinig ruimtes passen

alsof poëzie is van hun ancestors
zij doen kijken alsof het een drogisterij
zij erven

alsof het een boerderij
zij verven

ik pak mijn krullen en ik krab
ik zoek de parkeerkaart tussen de muntjes in mijn zak

Uit: Benzokarim, *Ons gaan allemaal*. Thomas Rap, 2025.

‘Dit gedicht is echt *slay*,’ zei een leerling uit havo 4 tijdens een workshop poëzie, ‘zij doen kijken, dat zeggen mijn broertjes ook.’ Met zo’n reactie krijg je als docent eigenlijk al een halve les cadeau. Een klassengesprek over Benzokarim zou immers geen klassengesprek over Benzokarim zijn als er geen aandacht werd besteed aan de opmerkelijke grammaticale keuzes die hij in zijn poëzie maakt. ‘In mijn zak’, uit de met de Jan Campertprijs bekroonde bundel *Ons gaan allemaal*, begint brutaal met een regel die schuurt, afwijkt, opstandig is. Want wie schrijft dat nou, ‘ik haat dichters drinken’? In de context van de openingsstrofe is iets als ‘ik haat dichters die drinken’ of ‘ik haat het als drinkers drinken’ een voor de hand liggende parafrase. Tegelijkertijd kunnen we Benzokarims woorden ook letterlijk nemen, en misschien moeten we dat zelfs. Mijn workshopleerlingen wisten er wel raad mee: ‘Ik vind ze ook niet te zuipen, meneer, die dichters.’

Om die opmerking werd luid gelachen, maar het is helemaal niet zo’n gekke vondst. De spanning tussen de identiteit van het lyrisch ik en de ‘dichters’ is namelijk een structurerend principe in dit gedicht. Je kunt dat leerlingen gericht laten ervaren door ze twee kolommen te laten maken: één waarin ze noteren wat we te weten komen over de ‘ik’ en één over de manier waarop ‘dichters’ worden neergezet. Valt het leerlingen bijvoorbeeld op dat de dichters als

groep worden neergezet, als een meervoudige ‘zij’ die tegenover de ‘ik’ wordt geplaatst? Waar de ‘ik’ in verband wordt gebracht met ‘onbruikbaarheid’ en ‘niet passen’, staan de dichters in een erfelijke lijn met hun ‘ancestors’ en horen zij er moeiteloos bij. Het lyrisch ik beschrijft dus hoe de blik van de drinkende dichters hem uitsluit: ook hij doet als dichter ‘zijn kunstje’ (tip: vraag aan de leerlingen of ze dat een neerbuigend woord vinden), maar echt meetellen doet hij niet.

De oefening met de kolommen kan de leerlingen hierbij op het spoor van een belangrijke antithese brengen: ‘ik stuc een kamer zo’ versus ‘een boerderij / zij verven’. Dat is een heel interessante tegenstelling om af te pellen in een klassengesprek. De ‘ik’ van Benzokarim kan kamers stuken, maar is toch het ‘minst bruikbaar’: het échte werk is namelijk het verven van boerderijen. Waar de stuka-door hoogstens de wanden van een ruimte glad maakt, zijn schilders degenen die de uitstraling van een muur – of zelfs een complete boerderij – bepalen. Het leidt tot een subtiel verschil in hiërarchie tussen de ‘vervende’ dichters en de ‘stukende’ ik-figuur. Het woord ‘ancestors’ staat daar direct mee in verband: er lijkt een lange lijn van (sociale) overerving te zijn die bepaalt wie mee kan doen in de dichterswereld en wie niet. De poëzie als drogisterij, kortom: een genre voor parfumeurs en cosmetici – niet voor wie snel een kamer kan stuken.

Als je dat spanningsveld eenmaal te pakken hebt, kun je de educatieve hamvraag stellen die het gedicht mijns inziens oproept: is het herkenbaar voor leerlingen dat niet iedereen kan deelnemen aan

kunst, aan poëzie? En strookt dat met het beeld dat zij krijgen van de ‘ik’ – iemand die ‘zij doen kijken’ zegt, zoals de broertjes van de leerling uit de workshop? Uit welke sociale groep komt zo iemand, die over *ancestors* praat in een verder Nederlandstalig gedicht en grammaticale normen overtreedt? De leerlingen uit mijn workshop – die plaatsvond op een diverse school in Arnhem-Zuid – zeiden dat ze moesten denken aan iemand uit de hiphopcultuur. Ze zeiden ook dat hun beeld van dichters heel anders was: witte mannen van vijftig jaar en ouder. Dat resoneert met eerder onderzoek dat ik uitvoerde onder leerlingen in vwo 5, die Babs Gons op grond van haar auteursfoto in veel gevallen meer een actrice of gospelzangeres vonden dan een dichter (Dera, 2023).

Vanuit deze discussie kun je een perfect bruggetje maken naar het imago van *spoken word* (de traditie waarbinnen Benzokarim naam maakte voordat hij ook definitief doorbrak als dichter op papier) in het bredere poëzieveld. Daarin wordt het genre nogal eens in verband gebracht met lage cultuur (en in het verlengde daarvan een lagere sociale klasse; cf. Van der Starre, 2021, p. 403–404). Door de blik van de zogenaamd ‘echte’ dichters te thematiseren, dwingt Benzokarim ons om op dat imago te reflecteren. Interessant genoeg doet hij dat op een bijzonder speelse manier door zelf ook allerlei clichés van stal te halen – zien leerlingen welke? Alleen al het beeld van de ‘drinkende’ dichter is de moeite van het bespreken waard: het is een romantisch cliché van Willem Kloos in de Nederlandse literatuurgeschiedenis tot menig woordkunstenaar-met-whis-

kyfles in de gemiddelde Hollywoodfilm (cf. Dera, 2021, hoofdstuk 1). Maar ook de kraai in strofe 2 is in dit verband interessant: het is uiterekend deze onheilsvoegel die het lyrisch ik doet denken aan zijn uitgeslotenheid.

Dankzij die vogel bleek tijdens mijn workshop intussen maar weer hoe ‘open’ goede poëzie is. Een van de leerlingen vroeg namelijk of de dichter een moslim is (antwoord op grond van het online reisverslag ‘Benzokarim in Kaapstad’: ja) en zei dat de kraai in de Koran geen brengen van onheil is, maar een leraar. ‘En leert hij ons niet dat hij ook gewoon meedoet?’, sloot ze haar betoog af. Het was een opmerking die de hele discussie over de manier waarop we naar de ‘ik’ kijken naar een hoger niveau tilde. Misschien toont Benzokarim ons in dit gedicht de onheilspellende uitsluiting en de hoop tegelijk. In de slotstrofe lijkt het lyrisch ik zichzelf gefrustreerd op het hoofd te krabben (‘ik pak mijn krullen en ik krab’), maar zoals één jongen opmerkte: ‘Hij krabt met zijn woorden ook die dronken dichters in de Etos’. En hij zoekt dan wel de parkeerkaart om de bijeenkomst te kunnen verlaten, maar het is volledig open of hij écht vertrekt. Zolang we daar het gesprek over kunnen voeren, heeft Benzokarim ons in zijn zak. ■

LITERATUUR

- Dera, J. (2021). *Poëzie als alternatief*. Wereldbibliotheek.
Dera, J. (2023). Poëzie: ook ‘op posters en dingetjes’? Beeldvorming onder Nederlandse wv-scholieren. *Cultuur+Educatie*, 21(62), 8–29.
Starre, K. van der. (2021). *Poëzie buiten het boek: De circulatie en het gebruik van poëzie* [Proefschrift, Universiteit Utrecht]. Utrecht University Repository. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/401043>